

Historicismus a materialismus

JSB_SLAV55 #5

Anekdota...

Ralph Waldo Emerson (USA, spisovatel)

+

Thomas Carlyle (Skotsko, historik)

=

“Žádná historie nejspíš není, jsou pouze biografie.” (R. W. Emerson, asi 1843)

Základní teze historicismu a materialismu

- Historie je narativ
- Narativ vypráví jedinci
- Každý má vlastní výklad historie
- Literatura je historie, a historie je literatura
- Psané slovo v sobě skrývá krásu i nebezpečí

Pro porozumění fikci v její celistvosti nemůžeme číst texty bez zasazení do jejich historického rámce.

Rozvoj historicismu a materialismu

- formalismus a strukturalismus, postmodernismus = odmítnutí mimotextového kontextu

X

- feminismus
- postkoloniální kritika
- marxismus
- recepční estetika
- poststrukturalismus

Dvě hlavní větve historicismu a materialismu

1) **NOVÝ HISTORICISMUS (New Historicism)**

1) **KULTURNÍ MATERIALISMUS (Cultural Materialism)**

Historicismus

Historicismus = “čtení” historie v běžném smyslu

“Tradiční” studium dějin jako toho, co se stalo v určitém čase.

Čtení literatury v historickém kontextu = **historicistické** čtení

Historicistickým rozumíme takový přístup k předmětu zájmu, který zohledňuje dějinný kontext (h. čtení / h. psaní / h. výklad apod.)

Stephen Greenblatt (1943–)

Renaissance Self-Fashioning: From More to Shakespeare (1980)

- nové historicistické čtení
- fikce a ne-fikce čteny paralelně
- skutečnost vykládaná fikcí
- fikce vykládaná skutečností
- = **nový historicismus** (new historicism)

“Vedla mě k tomu touhla mluvit s mrtvými.”

Nový historicismus

= způsob čtení, v němž fikční a ne-fikční texty vystupují jako rovnocenné

- fikce zkoumána na historickém pozadí
- ne-fikce je zkoumána nástroji pro zkoumání fikce (lit. interpretace)
- “anekdota” = historický text je čten jako fikční, a ne jako “pozadí” pro fikci, jenž v daném období historie vzniká

Co je/není historický text (ne-fikční)?

- NENÍ tvůrcem pevného “pozadí”, na němž vzniká fikce
- má mnohem těsnější sepětí s fikčními texty
- je diskutabilní, vždyť jde přece jen o text!

“Historické nefikční texty jsou svým způsobem stejně imaginativní jako texty fikční.”

NH vs historie

- historie není sledem událostí
- fikce nám o historii také moc neřekne = >
- historie je sledem slov o těchto událostech
  - nespolehlivá
  - nestabilní
- (zde se vrací myšlenka života v jazyce)

!!! DŮLEŽITÉ !!! :

Neexistuje žádný stabilní historický kontext.

Vše jsou jen slova ve vzájemné disputaci.

Kulturní materialismus

- čtení fikčních a ne-fikčních textů jako rovnoprávných
- fikční text nemůže překročit hranice svého času (je v čase)

ALE na rozdíl od nového historicismu

- literární text je také historickým dokumentem
- je politickým dokumentem
- nelze jej vykořenit z historického rámce
- fikční text překračuje hranice svého času (je nadčasový)

Kulturní materialismus

- vychází z marxismu

STRUKTURY POCITŮ

- pojem Raymonda Williamse (1921–1988)
- lidské hodnoty v rozporu s hodnotami vynucovanými státem či společností
- jsou vždy “revoluční” ve smyslu popření “oficiálního”
- NH = text reprodukuje svoji “dobu”
- KM = text žádá proměnu “doby”

Kulturní materialismus

- skeptický vůči ne-fikčním textům (stejně jako NH)
- odlišné čtení
  - NH = jak se fikční a ne-fikční doplňují?
  - KM = jak fikční překračuje ne-fikční?

KULTURNÍ MATERIALISMUS je studium literárních textů po boku textů historických za účelem zhodnocení, zda fikční texty nabízejí alternativy k dominantním způsobům myšlení v určité době.

Proces čtení v kulturním materialismu

- zájem o všechny texty (televize, divadlo, film...)
- kultura je v textech (jazyce)

“Jak naše čtení minulosti ovlivňuje naše čtení přítomnosti?”

Naše současné hodnoty a ideje jsou ovlivněny našim čtením historie.

Příklad 1

Proč nám jsou i po 200 letech od rukopisných falz předkládány kulturní statky 19. stol., aby se zdůraznilo naše “češství”?

Příklad 2

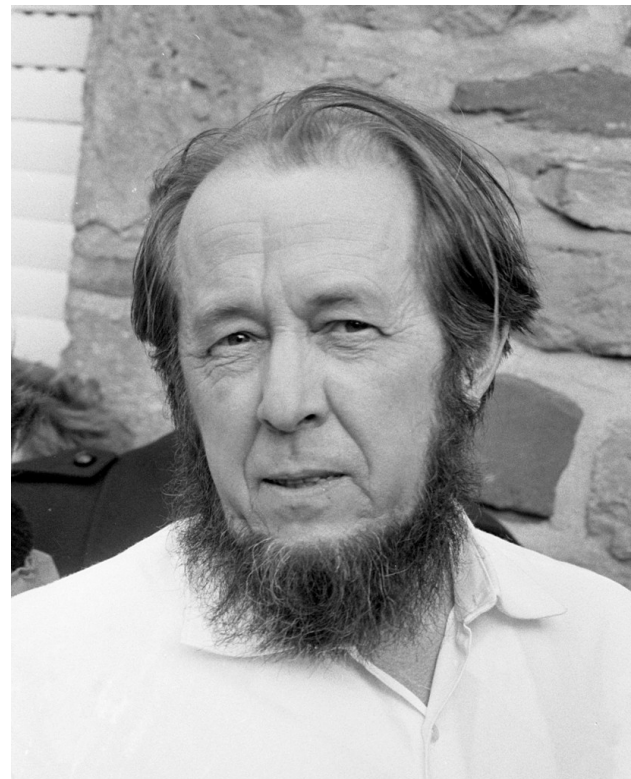
Je vysmívání se komunistickému Československu (např. Šabach) léčbou traumatu, nebo snad voláním po starých dobrých časech, kdy kradli všichni?

Příklad za všechny: Solženicyn

- “gulagová” literatura dobyla svět
- zájem o dění ve stalinistickém i pozdějším SSSR
- NC za literaturu (1970)
- *Souostroví gulag*
- *Žeden den Ivana Děnisoviče*

X

“Pravoslavný ajatolláh” (Jefim Etkind)
antisemita, nacionalista, pravoslavný fundamentalista

Nový materialismus (new materialism)

- kritické “hnutí” 21. stol.
- promýšlení světa jako “hmoty”
- “tělo jako hmota” (material)

Zájem o obecně “živé” = zvířata, příroda, ekologie, životní prostředí

Materialismus chápán jako odklon od “humanismu” (antropocentrismu).

Decentralizace lidského

- historie vykládána skrze člověka
- vznik “dehumanizované” literatury
- opuštění antropocentrického hlediska kritiky

“Jak vypadá svět očima ne-lidského?”

Nový materialismus v užším slova smyslu

- text jako materie (hmota)
- kniha
- čtečka
- audiokniha
- kniha pro nevidomé
- překladový text
- ilustrace, písmo, typografie atd.

PERITEXT = podpůrný text (poznámky, vysvětlivky apod.)

PARATEXT = doplňující texty (předmluva, doslov, obálka knihy apod.)

Ergodický text (ergodická literatura)

- pojem Espena J. Aarsetha
- text, jenž po čtenáři vyžaduje určité vyšší úsilí k jeho přečtení

Příklady

- chatboti
- cybertext
- gamebooky
- kinoautomat
- hieroglyfické texty
- únikové hry